

Het behoort tot de signatuur van onze tijd, dat geen der delen van Barth's Kerkelijke Dogmatiek zozeer de aandacht getrokken heeft als K. D. III₂. In zichzelf is het niet belangrijker dan de andere; elk deel op zichzelf is de hele dogmatiek onder een bepaald aspect. Er is bij Barth geen stelsel vanuit één grondbeginsel, maar een systeem van aspecten, een samenstemming van de waarheid, d.w.z. van de ons ter verkondiging aangeboden heilswaarheid. De voorkeur, die we hebben, is deels persoonlijk, deels een gevolg van de hogere graad van meesterschap, die we menen te ontmoeten: zo is voor mij de leer der Eigenschappen in K.D. II₁, nog altijd het summum, dat sindsdien niet is overtroffen en niet licht overtroffen zal worden. Het lijkt mij daarom apert, dat de bijzondere aandacht voor de *Anthropologie* samenhangt met de bijzondere *verlegenheid* van onze tijd. En inderdaad schijnt het dat we, gelijk in Hellas met het optreden van Socrates (en de sofisten!) de wending begon van de wereldbeschouwing naar de mensbeschouwing (waarbij de mens, zonder achtergrond en systematische rechtvaardiging, onmiddellijk als het centrale voorwerp van de menselijke kennis verschijnt), tegenwoordig een soortgelijke ommekeer meemaken van de metaphysica en de wereldbeschouwing naar het raadsel en het geheim der menselijke existentie. Veel theorie moest instorten, de dreiging over de menswaardigheid van het bestaan moest zich samenballen, de eenzaamheid van de mens in het „Al” moest ons dieper in de angst drijven, wilde het zover komen. Het is al anthropologie wat de klok slaat, niet alleen bij Heidegger, Jaspers en Sartre, maar ook in de meer synthetische psychotherapie en zielszorg, in de herinterpretatie van het Thomisme, in de voortgezette

Luther-renaissance, in de essayistiek van de jongste tijd.

Het is daarom wijs van Dr van Niftrik, dat hij, die reeds veel tijd en energie gegeven heeft, om Barth's theologie onder ons van voren af aan te *populariseren*, zich nu met bijzondere klemvaste vlijt gewijd heeft aan de weergave van Barth's *Anthropologie*. Onder de titel: „Zie, de mens!” is een lijvig boek verschenen, dat zeker de aandacht trekken zal. De vraag is, of de nood van het ogenblik opweegt tegen de bezwaren, waardoor zulk een ondernemen wordt gedrukt. Het is immers wonderlijk om, waar de meeste mensen, die men zich als lezers van dit boek heeft voorgesteld, goed Duits lezen, een Nederlands boek aan te bieden, dat allicht onwillekeurig en onrechtmatig het oorspronkelijke verdringt. Het wekt bedenkingen, dat met omzeiling van vertaalrecht-moeilijkheden, een boek op de markt wordt gebracht, dat een zo omvangrijk excerpt bevat, dat het zich grotendeels met een vertaling dekt. Het schijnt onbevredigend, geen eigen visie of aanvulling, kritiek of correctie voor te dragen en elke eventuele gelegenheid daartoe te laten verdringen door verdere loutere weergave van de tekst. Toch geloof ik, dat men de nood van het ogenblik in gewicht en als richting gevende macht mag laten overwegen over de aangeduide bedenkingen, die overigens op zichzelf ernstig genoeg zijn.

Ter rechtvaardiging van zulk een ongewoon gedrag kan tenslotte de *uitvoering* dienen. Dat klinkt pragmatisch. Het is dit ook, maar het mag dan ook alleen gelden als de verantwoordelijkheid tegenover de nood van het heden de beslissende stem heeft gehad bij zulk een ondernemen. Daarna, maar dan ook onmiddellijk daarna, komt de vraag naar de rechtvaardiging uit de

prestatie, uit het resultaat. Welnu, ik geloof, dat wij Dr van Niftrik niet dankbaar genoeg kunnen zijn voor zijn werk. Het boek is een nobel voorbeeld van dienstvaardigheid; het vergt veel zelfverloochening zoveel tijd te besteden aan het werk van een ander ten bate van weer anderen.

Er is geen eer mee te behalen dan die van de goede dienstknecht; misschien haalt hij zich wel de hoon op de hals van sommigen, die hem als onnozele page of slaafse paladijn van de meester néérzetten en vernederen willen. Als Prof. van N. niet overtuigd was, dat de *kerk* in ons vaderland zeer gediend is met de dialectische theologie en dat „leken” daarvan iets moeten en kunnen verstaan, tot vermeerdering van hun klaarheid en vreugde, had hij het niet volgehouden al z'n „vrije tijd” gedurende bijna twee jaar hieraan te geven. En als hij niet in het oog had gehouden, dat met name de mensbeschouwing ook voor „*buitenkerkelijken*” een beklemmend vraagstuk is, dan had hij velerlei ingemengd, dat wel voor „orthodoxe”, maar niet voor „vrijzinnige” en minder nog voor zoekende geesten een verrijking en nadere toepassing van het hier voorgedragene zou kunnen schijnen.

Nu begint hij met „Inleidende Beschouwingen” om een achtergrond te geven in het algemene geestesleven, waarbij Berdjajew en Schestow, Jaspers en Niebuhr ter sprake komen, waarbij hij in grondtrekken aanduidt hoe „*existentie*”, „*geschichtelijkheid*”, actualiteit bij Barth gevuld zijn, waarbij hij zich afgrenst tegen roomse misverstanden, met name bij Dr J. C. Groot, en uitlegt wat een theologische anthropologie is, n.l. een mensbeschouwing, die niet uit de filosofie put, maar enkel uit de Schrift en die het daarom brengt tot het voor velen verrassende inzicht, dat de waarheid over de mens in wezen een *vrolijke waarheid* is (p. 55). Het is voor sommigen verrassend, omdat ze niet wisten, dat dit een uitvloeisel of toepassing van het evangelie is; voor anderen is het verrassend, omdat men een Barth-beeld uit de derde hand heeft dóórgegeven, waarbij n.b. dualisme en pessimisme overwegen. Maar „het boze heeft in de schepping Gods en in des mensen creatuurlijkheid geen plaats. De stelling, dat de mens *goed* is, is, wanneer zij betrekking heeft op de werkelijke, de door God geschapen, de in de geschiedenis van zijn verantwoording voor God existerende mens, juist. In het vrije gebeuren van zijn verantwoording voor God — en dat is zijn creatuurlijk zijn — is de mens feitelijk goed en niet slecht. Daaraan kan ook de zonde niets veranderen” (K. D. III, 2, S. 235).

Van Niftrik gaat daarna onmiddellijk over tot het uitvoerig excerpt, waarbij hij in de bekorting (mede door weglating van de grote excursen over Fichte, Nietzsche enz.) toch nog kans ziet zijn *didactisch talent* in te zetten voor één en ander nog in een enigszins diepere zin dan de bloot-uitwendige te „vertalen”, te verhelderen.

Hij handelt dan — naar Barth's grondregel, dat de anthropologie rust op de christologie — volgens het grondbestek van K.D. III₂ over 1) Jezus, de Mens-voor-God. 2) Jezus, de Mens-voor-de-medemens.

3) Jezus, de ganse Mens. 4) Jezus, de Heer van de tijd — onder welke hoofden de vragen over de menselijke natuur in Christus en onze natuur (die in enig opzicht ident moeten zijn), de vraag, of de zonde een wezens-, een vorm- of een akt-verandering betekent, de vragen naar de éénheid van Persoon en Werk van Christus, naar de werkelijke mens en naar de *phaenomenen* van het mens-zijn (waarbij de biologische, de ethische, de existentialistische mensbeschouwingen uitvoerig ter sprake komen en alles wat ons in leven en literatuur als verleidelijk en zuiver inzicht ontmoeten kan).

Waarbij onder 2) de vraag van eros en huwelijk nog eens wordt aangevat en de humaniteit opnieuw wordt gesteld als het geheimenis van het mens-zijn met afwijzing van alle dictatoriale en anarchische ontwerpen. Waarbij onder 3) het hele complex vragen aangaande lichaam, ziel en geest, hun onderscheiding en samenhang, het eigenaardige van waarneming en denken wordt behandeld (gelegenheid om o.a. het marxisme met grote echt-christelijke onpartijdigheid in verband met het onvervreemdbaar recht van de materie en het lichaam nog eens te peilen). Waarbij onder 4) het geweldig raadsel van de tijd, van geheugen en vergeten, van de grenzen des tijds, van de dood en de zin van de dood wordt ontvouwd met een verbazingwekkende en vervoerende kracht van consequentie.

We kunnen niet anders dan dit boek een *voorspoedige tocht* en een vruchtbaar oponthoud in Nederland toewensen.

Naar aanleiding van de lectuur nog een paar opmerkingen.

1) Het viel mij op, dat het bij zulk een excerpt nog weer eens duidelijk wordt, hoe verkeerd zij oordelen, die menen, dat Barth *onnodig breed* is. Gaat men het korter zeggen, dan gaat er toch veel verloren aan helderheid en aan rijkdom, ook aan helderheid. Wie nu echter menen zou, dat door die breedheid, fuga-tische herhaling en thematische samenvatting de interpretatie-speeling minimaal zou zijn, die komt in de praktijk min of meer bedrogen uit. O.i. helpt die breedheid niet als men in één deel zich vastbijt, het is beslist nodig, althans voor docenten, het geheel van de K.D. voor ogen te houden.

2) Het scheen mij bij de lectuur als om te tasten zo duidelijk, wat eigenlijk theologie is, n.l. de bezinning op het *vanzelfsprekende*, op dat wat in de gemeente door Woord en Geest vanzelf spreekt. Zoals Kant niet gemeend heeft, dat door de „Kritik der praktischen Vernunft” de mensen zouden kunnen of moeten leren zedelijk te handelen, zo kan de theologie, die zichzelf verstaat, niet menen, dat zij de mensen moet leren oude dingen te geloven en nieuwe bij te leren. Zoals Kant bedoelde te peilen welke de vooronderstellingen zijn van het zedelijk leven, dat uiteraard in de geschiedenis en de cultuur allang in praktijk wordt gebracht (met meer of minder ernst en trouw) zo kan de theologie tenslotte ook niet anders doen dan zich bezinnen op de vooronderstellingen van de prediking

Zijn naam is meer

*Zijn Naam is meer dan onze laatste woorden.
Mijn liefste stierf en heeft niets vrooms gezegd.
Maar niettemin is zij in 't graf gelegd
als één, wier ziel en lichaam Hem behoorden.*

*Terwijl de pijnen vlijmde en doorboorden
haar kranke leden in het laatst gevecht,
brak er een kreunen los: ik kan zo slecht
gelooven in Gods liefde Deze woorden*

*begreep de hemel en ze zijn herkend
als zuchten van het schepsel uit ellend'
en pijn en als het hijgende verlangen,*

*dat Abraham reeds kende naar het land,
waar alle dingen nieuw zijn en Gods hand
de laatste tranen afwischte van de wangen.*

G. Boogaard.

an het evangelie, dat door genade in de geschiedenis en de cultuur (meer of minder zuiver en trouw) reeds aangewend is. De gecompliceerdheid van de gedachtengangen is te wijten of te danken aan de diepte van de openbaring, die overigens „voor zichzelf spreekt”. Dit komt ook in Prof. van Niftriks weer- gave duidelijk uit.

b) Het zal menigeen, die zich ver- diept in „Zie, de mens!” opvallen, dat hier elke *kramp* en heimelijke aloezie tegenover de „wereld” is *uitgezuiverd*. Wij hebben niet te overtreffen en te overtroeven; wij hebben niets te duchten; alle waar- heid is aanwijsbaar een aspect van het Woord Gods; het is echter al- een achteraf en indirect aanwijs- baar, nadat wij ons door het Woord alleen hebben laten leiden. Wanneer en voorzover dat gebeuren mag, houdt alle minderwaardigheidsge- voel, concurrentie en betweterij op. We zijn mens onder de mensen, om- dat wij de mens aanzien mogen als die, afgezien van zijn eigen inner- lijke houding, samen met Jezus mens is in Gods wereld.

c) Het viel mij op, hoe ook in de an- thropologie de regel dóórgaat, dat elke locus de *hële leer nog eens is*, onder een bepaald aspect. Zo komt de leer der verkiezing fundamenteel in de Godsleer (K.D. II₂) ter sprake; maar daar blijft het niet bij: de qualificatie van het mens-zijn berust op Gods verkiezing, in de christo- logie komt de verkiezing straks weer anders voor en tenslotte zal ze in de pneumatologie, voorlopig afslui- tend en bekronend, wederom ver- schijnen. Maar ook reeds vóór K.D. II₂, in de leer der Openbaring (I₁) en der opera trinitatis ad extra als ge- drenkt in de „Erwählung”. Dat wil niet zeggen, dat men de stukjes aan elkaar moet passen en verder af- wachten. In elk deel naar zijn aard komt de verkiezing in een bepaald, schriftuurlijk aanwijsbaar, verband voor; elk deel is in zichzelf struc- tureel volledig, wat niet uitsluit, dat het verwijst a) naar de andere delen en hun volledigheid; b) naar het Geheel, dat ons ontgaat, zijnde de oostaans- en werkwijze van het Woord Gods in het heden.

Ik hoop, dat de weergave van Dr van Niftrik een bijdrage mag zijn tot de herwinning der *onbevangen- heid*. In Nederland werden van meet- af te veel belangen door Barth be- dreigd. Dat vertroebelt niet alleen het oordeel; dat voert (gegeven de menselijke natuur en haar bezits- drang en gegeven de volharding teigen aan onmiskenbare waarheden) tot een soort angst-complex, waar- van men onder ons knapste en gek- ste reacties heeft beleefd. Ook knappe, maar altijd als reactie, altijd in afweer, nooit eenvoudig, nooit onbevangen. En daardoor meer en meer respectloos. En als straf daar- voor onvruchtbaar. Men zou kunnen zeggen, dat van Niftrik niet alleen door zijn vlijtig dienstbetoon, maar ook door zijn *houding* ons in onze leuzen en begripsdressaten, gevoels- erupties en gejaagde conclusies met voortdurend terzijde naar de gevolgen loerende ogen, een voorbeeld ge- geven heeft van loutere aandacht. Laat ons nu eens doen, alsof we nog niets van B. weten (we weten er trouwens, door de bank, inderdaad niets van), laat ons nu al die ge- zworen en al de gevallen „bar- thianen” nu eens in hun sop gaar laten koken en laten wij nu eens, in de pergola of in de cosy-corner van

gindse lunch-room náást de acade- mie tegenóver het kerkgebouw, ons eens een beetje trainen in het luis- teren!, niet waar?! Wonderlijk, dat dit nog nodig is en verrassend nodig blijft! Misschien is het voor een betere verstaander juist helemaal niet wonderlijk, in zover als alle misver- standen „natuurlijk” zijn, omdat zij berusten op de wil het bestaande te „redden”, terwijl alle verstaan, te- midden van de zich opstapelende misverstanden, zich veeleer als een soort bovennatuurlijk gebeuren aan ons voordoet. Het is wijs van de hoogleraar van Niftrik, dat hij zich aanpast aan de nare situatie en het is nog wijzer, dat hij zich niet aan- past aan de misverstanden, die voor ons christelijke vaderlanders alle voor de hand liggen. — Behalve wijs is het kloek en „braaf” in de oud- hollandse zin (houd braaf stand!).

K. H. M.

Ik groet mijn broeder

Ik groet mijn broeder met een blanke hand.
Hij heft tot mij spontaan zijn ruigbehaarde.
Adieu, mijn vriend, ons wacht een zuivre aarde,
we zijn geschapen voor een beter land.

Want wat wij samen aan verdriet ontwaarden
(dit heden neemt zooveel als offerand) —
was alles reeds verleden aan Gods kant,
toen Jezus voor ons leed en stierf op aarde.

Nog even, broeder, en de hemel split.
Hanteer nog enkele dagen slechts je spade.
Straks wordt de wereld van haar last bevrijd.

Ik zal mij op mijn laatste preek beraden.
Reeds branden dag en nacht een tekst in mij:
Het Koninkrijk der heem'len is nabij.

G. Boogaard.

VISIE op

KERNZAKEN

Deze week plaatsen wij de laatste „Visie op een kernzaak”. Wij voor ons gaan wel door met het schrijven van nieuwe stukjes, niet alleen omdat het maken van deze kleine studie's over de randgebieden der theologie ons zelf vreugde bereidt, maar ook omdat het de bedoeling is deze serie, als zij vol- tallig is, te zijner tijd uit te geven. Dat wordt dan een nieuw deeltje in de bij Boeken- Centrum in Den Haag verschijnende serie „Excercitium Piëtatis”, waarvan het eerste deeltje, „Zelfonderzoek” geheten (eveneens van mijn hand) onlangs is verschenen. Wij zijn dankbaar voor de aandacht die deze „Visie's”, naar ons bleek, hier en daar trok- ken. Dit moedigt ons aan straks al deze stukjes uit te geven, doch dan is het wijs een belangrijk deel daarvan nu ongepubli- ceerd te laten. De lezer moge dit billijken.

ARBEID

Is arbeid een zegen of een vloek? Is arbeiden de goddelijke zin van het leven, of een noodzakelijk kwaad, dat ons van het ware leven afhoudt? Is de arbeidsdrift van het Westen of de arbeidsverachting van het Oosten bijbels?

Arbeid is dienst. De mens is ge- roepen te arbeiden in dienst van God als dienst aan zijn naaste. „Weest te allen tijde overvloedig in het werk des Heren, wetende dat uw arbeid niet vergeefs is in de Heer” (1 Cor. 15: 58). Deze arbeid omvat niet alleen de dienst des Woords, het brengen van het Evangelie, maar ook de dienst der barmhartigheid die reikt tot in het meest gewone beroeps- en huishoudelijk gebied, kleding, huizen etc. Steeds is het een dienen van Gods daad: Wie preekt dient het Woord dat Hij spreekt; wie aard- appelen rooit dient de voeding, die God op de akker voor de mens doet ontstaan. Steeds is het ook een dienen van de gemeenschap, inclusief zich zelf: „Wie een dief was stele niet meer, maar spanne zich liever in om met zijn handen goed werk te verrichten, opdat hij iets kan mede- delen aan de behoeftige” en „De ar- beider is zijn loon waard” (Ef. 4: 28; 1 Tim. 5: 18). Arbeiden is dienen, inclusief het verdienen voor zichzelf.

Deel aan de behoeftige” en „De ar- beider is zijn loon waard” (Ef. 4: 28; 1 Tim. 5: 18). Arbeiden is dienen, inclusief het verdienen voor zichzelf.

Dat God ons tot deze arbeid roept, is genade. Hij wil ons niet alleen vergeven, maar ook gebruiken, en al ons arbeiden staat in het teken van deze begenadiging: in Gods werk ingeschakeld te zijn. Bovendien is het voor ons zelf een voorrecht bezig te mogen zijn en daarin de spanning van het ademloos staan voor God te mogen ontspannen. „Gods mede- arbeiders zijn wij” (1 Cor. 3: 9).

Deze onze arbeid, die dus een dienst is aan Gods arbeiden, wordt gedra- gen door het volbrachte werk Gods. God heeft in Jezus Christus het heilswerk volbracht, dat ons het leven schenkt. „Om de arbeid Zijner ziel zal Hij het zien”. „Het is vol- bracht” (Jes. 53: 11; Joh. 15: 13). Het gehele wereldgebeuren speelt zich af in de zevende scheppingsdag, nadat God Zijn werk in zes dagen had volbracht.

Intussen heeft de arbeid wel ook een harde afmattende kant, doordat de zonde alle verhoudingen heeft ver- stoord. Het mogen kreeg ook een accent van vreselijk moeten: „Zo zij het aardrijk om uwentwil vervloekt; en met smart zult gij daarvan eten al de dagen uws levens.... In het zweet uws aanschijns zult gij brood eten” (Gen. 3: 17, 19). Nu is de arbeid ook vloek, plaag, last. Daar- door wordt de verzoeking groot om aan deze last te willen ontkomen, om dit kruis, dat wij achter Christus' Kruis aan hebben te dragen, af te werpen. Dan zoekt men een zorge- loos, lui leven, het rentenieren. En als dit nog niet mogelijk is, wil men door te arbeiden zo snel mogelijk zo veel mogelijk verdienen om een rijk en beveiligd leven te bereiken, een leven zonder harde arbeid en kwellende zorg, een leven als een idylle. In koortsige spanning misbruikt men de arbeid om de arbeid zelf te bestrij- den. Dan geldt: „Naar deze dingen gaat het zoeken der heidenen uit.

Let op de leliën des velds, hoe zij groeien: zij arbeiden niet en spinnen niet. Maakt u dan niet bezorgd tegen de dag van morgen, want de morgen zal zijn eigen zorgen hebben; elke dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad” (Matth. 6: 32, 28, 34).

Dus: arbeid niet om het arbeidsloze idyllische leven te bereiken, maar aanvaard moedig de dagtaak en de zorgen van vandaag, wetend dat Gods arbeid, Zijn heil voor u, het leven reeds heerlijker heeft gemaakt dan een idylle kan zijn. Dat God gezorgd heeft en zorgt in Jezus Christus, maakt ons arbeiden kramp- loos, maakt ook dat wij een dag in de week mogen rusten en mogen horen en zingen van Gods werk. En eens, in de eeuwige Sabbath, klinkt de stem die zegt: „Zalig zijn de doden, die in de Here sterven, van nu aan. Ja, zegt de Geest, dat zij rusten van hun moeiten, want hun werken volgen hen na” (Openb. 14: 13).

P. J. R. A.